

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Список використаних джерел:

1. Пометун О. І. Теорія і практика розвитку критичного мислення. — Київ: Освіта, 2018.
2. Вознесенська О. Л. Арттерапія в кризових станах. — Київ, 2019.
3. Максименко С. Д. Психологія особистості. — Київ: Центр учбової літератури, 2017.
4. Лушин П. В. Екологія особистісної кризи. — Кропивницький, 2016.
5. Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-Based Interventions in Context. Clinical Psychology.
6. Goyal, M. et al. (2014). Meditation Programs for Psychological Stress and Well-being. JAMA.

ТЮЛЬПА Тетяна Миколаївна

**ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ
ЗДОРОВ'Я ЯК МЕХАНІЗМ СОЦІАЛІЗАЦІЇ**

Творчий розвиток – одна з основ гармонійного становлення особистості. Творчість розвиває уяву, соціальні навички, допомагає дітям під час переживання кризових станів, допомагає перемогти комплекси. Разом з тим навколишній світ стрімко змінюється, змушуючи людей швидко адаптуватися до нових умов, змушує все частіше вдаватися до креативних та оперативних рішень ситуацій. Для того, щоб у особистості формувалося вміння нестандартно мислити, необхідно розвивати це з дитинства. І в цьому якраз і допомагає творчість. Розвиток креативності, творчих здібностей у будь-якому віці суттєво підвищує потенціал людини, забезпечуючи самореалізацію, прийняття себе, підвищення самооцінки, стимулює розвиток самостійності, ініціативи та активності, що забезпечує особистості розвиток своїх можливостей при наявності умов для творчого розвитку та самовираження.

У контексті нашого дослідження нам імпонує визначення поняття творчості, яке запропонував Е. Фромм: «Творчість – це здібність дивуватися і пізнавати, вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, це спрямованість на відкриття нового і здатність до глибокого усвідомлення свого досвіду» [2, с. 55]. Під творчістю ми розуміємо особливу здатність конструювати незвичайні ідеї відповідно до усвідомлюваного задуму або мети, що відрізняються від традиційного нормативного, програмного мислення, необхідні для швидкого вирішення проблемних ситуацій. Ця діяльність служить одним із базових показників людської сутності, оскільки саме творчі здібності характеризують людину, підкреслюючи перевагу та своєрідність її психіки. У дитячому віці творчість проявляється у різних видах діяльності: грі, конструюванні,

образотворчій, театралізованій, музичній. Творча діяльність сприяє розвитку духовної, моральної, емоційної, пізнавальної сторін особистості дітей будь якого віку. Також творча діяльність допомагає впоратися з негативними переживаннями та внутрішніми труднощами, які здаються для дитини непереборними. Створюючи оригінальний продукт, у якому дитина відбиває свій світогляд, свої позитивні і негативні якості, по-новому їх осмислює і оцінює, отримує цілу гаму позитивних емоцій, як процесу діяльності, і від одержаного результату, і від можливості відчувати себе.

Особливо важливим надання творчої ініціативи та розвиток креативного мислення стає для дітей, чийі можливості здоров'я обмежені. У дітей, які мають особливі освітні потреби, часто саме у творчій діяльності полягає резерв розвитку особистості. Розвиток творчих здібностей у дітей із обмеженими можливостями є не тільки можливим, а й необхідним. У процесі творчості у дитини з особливими потребами посилюється відчуття власної особистісної цінності, виникає відчуття внутрішнього контролю та порядку, активно будуються індивідуальні соціальні контакти, що важливо для подальшої адаптації таких дітей у соціумі.

Філософські концепції, що регулюють сферу відносин між людьми (положення феноменологічного підходу, екзистенціалізму, герменевтики, синергетики) інклюзію та соціальні взаємозв'язки визначають як оптимальні типи відносин між людьми та суспільством, в рамках яких відбувається підтримка та самоактуалізація особистості. Їх можна визначити як гуманістично спрямовані, тому що життя та соціальна сфера людини обґрунтовуються з позиції індивідуальних особливостей, прийняття кожної людини та побудованої на рівноправності діалогу. Цим твердженням декларується плюралізм у вираженні індивідуальних якостей та різноманіття при втіленні життєвої траєкторії. Зазначене положення відповідає «нинішній універсалізації нелінійного (імовірнісного, поліваріантного), творчого характеру освоєння складностей природного і соціального буття, а також внутрішнього світу людини, що пов'язано з актуалізацією категорій і смислів сучасної культури» [1, с. 7]. Твердження культурно-історичної теорії, перетворені на світоглядні постулати, які спрямовують роботу соціальних інститутів, обґрунтували занурення дітей з обмеженими можливостями у середовище здорових дітей. За такого трактування соціальна інтеграція особливих дітей і, загалом, соціалізація не можуть відбутися без відповідних зовнішніх умов, зокрема без мікросоціуму здорових дітей.

Соціалізація дітей з обмеженими можливостями здоров'я – це процес формування та розвитку соціальних якостей кожної дитини при необхідному залученні до різноманітної діяльності. Складники соціалізації – засвоєння правил поведінки, засвоєння моральних норм та інтеріоризація культурно-соціального досвіду – забезпечують розвиток соціальної компетентності. Соціальна адаптація як процес активного пристосування індивіда до умов соціального

середовища, відбувається за допомогою засвоєння уявлень про цінності й норми суспільства, у якому існує людина, причому як у широкому сенсі, так і у ставленні до свого найближчого соціального оточення – сім'ї, групи, дитячого колективу. Тобто діти, у тому числі з обмеженими можливостями, здатні включатися до соціальних груп і можуть бути прийнятими як рівноправні партнери та суб'єкти взаємин, адже соціалізація передбачає інтеграцію людини в суспільство, відображає можливість її біологічного і соціального функціонування: адекватність сприйняття власного організму і навколишньої дійсності, побудову адекватної комунікації з оточуючими і вибудовування адекватної системи відносин, здатність до навчання і праці, до організації дозвілля, здатність зміни звичних стереотипів адаптивної поведінки відповідно до рольових очікувань інших. У результаті досягається формування самосвідомості, рольової поведінки, розвиваються та формуються здатність до самообслуговування, самоконтролю, вибудовуються адекватні зв'язки з оточуючими.

У результаті занурення дитини з обмеженими можливостями у спільну творчу діяльність з іншими людьми відбувається присвоєння нею соціального досвіду, адже творчість – потужний інструмент формування соціальних навичок. Цей досвід є результатом як дій самої дитини, так і її активної взаємодії з навколишнім світом. Для соціалізації та набуття дитиною з обмеженими можливостями власного досвіду необхідні:

- включення її у різноманітну творчу діяльність задля засвоєння різнопланової соціальної інформації, відповідного спектру умінь та навичок;

- організація спілкування з людьми різного віку для розширення системи соціальних зв'язків та відносин, засвоєння соціальних, художніх, культурних символів, установок, цінностей;

- створення ситуацій для виконання різних соціальних ролей з метою засвоєння моделей поведінки; ситуацій успіху для подолання власних фізичних чи ментальних бар'єрів задля реалізації власного потенціалу і відчуття себе повноцінним членом суспільства.

Творчі здібності різні у кожної дитини, тим більше у тих, які мають порушення у розвитку, і які, в силу своїх особливостей, мають безліч обмежень у різних видах діяльності, часом не самостійні і потребують постійного супроводу дорослого. Тому, при роботі з дітьми з обмеженими можливостями, педагогу важливо знати насамперед специфіку первинного дефекту та вторинних відхилень; час настання порушення та його характер; стан, можливості й сформованість сприйняття, загальний психічний розвиток. Ця інформація про дитину допоможе зрозуміти труднощі виховання, побачити можливу перспективу, її соціальну позицію, створити необхідне розвиваюче предметно-просторове середовище освітнього простору, підвищити мотивацію пізнавального інтересу.

Діти з обмеженими можливостями здоров'я часто несамостійні, постійно потребують підтримки допомоги з боку дорослого, внаслідок чого вони позбавлені широких контактів і не мають соціального досвіду інших однолітків, який мають звичайні діти. Труднощі в освоєнні навколишнього світу призводять до виникнення емоційних проблем у таких дітей (боязкість, тривога, страх тощо). Такі характерні особливості психофізіологічного стану дітей, які мають обмежені можливості здоров'я, як незрілість емоційної сфери, низький рівень комунікативних і довільних процесів, недорозвинення пізнавальної діяльності, слабка сформованість сенсомоторних, мовних і емоційних передумов до продуктивної і розумової діяльності, зумовлюють високу значущість творчої діяльності, що забезпечують багатогранність матеріалу, що сприймається, його конкретно-образний, наочний характер.

Соціалізація дітей з обмеженими можливостями здоров'я великою мірою залежить від характеру взаємодії з однолітками, для успішної соціалізації необхідно створювати умови, у яких такі діти зможуть відчувати себе у ситуації «успіху». Цього можна досягти шляхом занурення в різні види творчої діяльності, що передбачають спільну творчість зі здоровими дітьми. Творчі здібності дітей з обмеженими можливостями здоров'я можна розвивати за допомогою образотворчої діяльності, засобами хореографії, музичного мистецтва, театралізованої діяльності, лялькового театру, анімації тощо. Від зацікавленості дитини залежить, який буде результат, тому на заняттях важливо активізувати увагу школяра, спонукати його до діяльності.

Методичні підходи, адаптовані до розвитку творчих здібностей дітей з особливими потребами мають досить високий соціалізуючий та корекційно-розвивальний потенціал. Їхня результативність визначається:

- розвитком здібностей дітей висловлювати свої враження та переживання у художньо-творчих образах;

- формуванням умінь відображати уявлення про зовнішній світ у вигляді художнього оформлення;

- підтримкою прагнення дітей розповідати один одному про свої роботи, ділитися враженнями про виконану роботу, тобто комунікувати;

- актуалізацією питань соціальної мобільності та суб'єктного благополуччя учнів.

Отже, діти з обмеженими можливостями здоров'я становлять особливу групу, у роботі з якими творча діяльність використовується не тільки як засіб їхнього художнього розвитку, а й як особливий механізм соціалізації, здійснює терапевтичний вплив, є засобом соціальної профілактики та корекції. Діти з особливими потребами як і здорові діти, мають таланти, здібності, обдарованість, тільки для розвитку здібностей таких дітей потрібна спеціальна допомога та підтримка. У процесі творчої діяльності у такої дитини підвищується самооцінка, створюються умови для активного входження в соціум, що сприяє розкриттю особистого потенціалу, реалізації себе через участь

у творчості та творенні, набуття досвіду успішності у конкретній галузі за рахунок своїх здібностей та працьовитості. Дитина з особливими потребами, беручи участь у творчій діяльності, може пройти шлях від інтересу через набуття конкретних навичок до особистісного самовизначення, що так важливо для успішної соціалізації.

Таким чином, створення умов соціалізації дітей з обмеженими можливостями здоров'я має сприяти зародженню та розвитку у кожної дитини таких особистісно значущих характеристик, як позитивне самовідношення, стабільність внутрішнього світу, формуванню навичок ефективного міжособистісного спілкування з однолітками, позитивного ставлення до дорослих, позитивної ідентифікації зі «значними іншими». Аналізуючи проблемні галузі у дослідженні соціалізації дітей з особливими потребами, ми наголосили на формуванні в них творчих здібностей, припускаючи, що креативність може виступати як компенсаторний механізм.

Список використаних джерел:

1. Стратегії формування творчої особистості: методи, прийоми, форми: колективна монографія / авт. кол.: В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, Є. Р. Борінштейн, М. С. Гальченко, М. В. Ліпін, Д. В. Погрібна, Н. В. Савчук, О. А. Федорчук. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. 320 с.
2. Fromm E. The creative attitude in H.Andercon (Ed.). Creativity and its cultivayion. New York : Harper and Row, 1959. С. 55.

ФЕДОРОВА Інна Валеріївна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК РЕСУРС ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ОСВІТНІЙ КОНТЕКСТ

Українська вища освіта перебуває в умовах глобальних трансформацій на сучасному етапі. Зростає роль цифровізації на всіх навчальних етапах від дошкільної до вищої освіти. Тому креативність знову актуалізується в нових умовах та підтверджує статус однієї з ключових компетентностей особистості. Вона визначає здатність індивіда до адаптації, інноваційної діяльності, ефективного вирішення складних проблем і прийняття рішень у динамічному середовищі. Формування креативного мислення є стратегічним завданням системи освіти, оскільки воно сприяє розвитку інтелектуального потенціалу суспільства та забезпечує конкурентоспроможність фахівців.

Ми розглядаємо креативність не лише як індивідуальну якість, а й як соціально значущий ресурс, що впливає на економічний, культурний і науковий розвиток української держави. У зв'язку з цим виникає потреба на державному рівні у впровадженні системних освітніх програм, спрямованих на розвиток креативності особистості.

learning situations as a didactic tool for developing critical thinking of future teachers in leadership pedagogy classes	орієнтовані навчальні ситуації як дидактичний засіб розвитку критичного мислення майбутніх педагогів на заняттях із педвгогіки лідерства	
Liubov Tytarenko Critical thinking and adaptation of government officials under martial law	Титаренко Любов Критичне мислення та адаптація представників органів влади в умовах воєнного стану	363
Viktoriia Tusheva The sociological dimension of research in the context of art education	Тушева Вікторія Аксіологічний вимір дослідницького пошуку у контексті мистецької освіти	366
Larysa Tor The integrated potential of critical thinking, mindfulness practices, and art therapy in shaping psychological resilience.	Тьор Лариса Інтегрований потенціал критичного мислення, практик усвідомленості та арт-терапії у формуванні психологічної стійкості особистості.	369
Tetiana Tiulpa Creative development of children with disabilities as a mechanism of socialization	Тюльна Тетяна Творчий розвиток дітей з обмеженими можливостями здоров'я як механізм соціалізації	372
Inna Fedorova Creativity as a resource for innovative personal development: theory, practice, educational context	Федорова Інна Креативність як ресурс інноваційного розвитку особистості: теорія, практика, освітній контекст	376
Tetyana Furduj Game-based learning methods as a type of interactive technology	Фурдуй Тетяна Ігрові методи навчання як один із видів інтерактивних технологій	379
Liliia Khorishko Peculiarities of the formation of critical thinking among higher education students majoring in political science	Хорішко Лілія Особливості формування критичного мислення здобувачів вищої освіти зі спеціальності с2 політологія	382
Oksana Tsalapova Development of divergent thinking of future primary school teachers in the process of teaching the art educational field	Цалапова Оксана Розвиток дивергентного мислення майбутніх учителів початкових класів у процесі	384